

grad op te heffen¹) was de aanvalskracht van het Rode Leger voorlopig uitgeput. Charkow werd nog veroverd, maar moest, na een Duits tegenoffensief, een maand later (17 maart) weer prijsgegeven worden, hetgeen betekende dat een deel van het industrieel belangrijke Donetzbekken in Duitse handen bleef. Schrale troost voor Hitler! Want mede doordat de Amerikanen in Zuid- en West-Europa steeds meer divisies tegen de *Wehrmacht* in het veld zouden brengen, stond het nu vast dat de balans van krachten aan het Oostelijk front verder ten nadele van de Duitsers zou doorslaan. Dat was een feit van kardinale betekenis.

Hoe immens de moeilijkheden ook bleven waaraan de leiders van de Sowjetstaat het hoofd moesten bieden (de voedselvoorziening en het transportwezen baarden nog steeds grote zorgen) – aan wapens zouden zij, nu de naar het oosten verplaatste fabrieksinstallaties dag en nacht in bedrijf waren, geen gebrek meer hebben. Munitie was er voldoende en in '43 zouden bijna 3 000 vliegtuigen (meest lichte toestellen) en 20 000 tanks geproduceerd worden, zwaardere tanks dan in de twee voorafgaande jaren vervaardigd waren. In de lente van '43 werd met de formatie van vijf z.g. 'tanklegers' begonnen die, aangevuld met gemechaniseerde infanterie-korpsen, in de zomer van '43 enorme bressen zouden slaan in de Duitse linies.

In de periode tussen het begin van het offensief tegen het Rode Leger (november '42) en het einde van de strijd in het Donetzbekken (maart '43) had Hitler ca. een kwart van zijn totale troepenmacht aan het Oostelijk front verloren. Meer dan een miljoen Duitse militairen en bijna zeshonderdduizend man van de troepen der bondgenoten (Italianen, Roemenen, Hongaren) waren er buiten gevecht gesteld. Alleen al in de ziekenhuizen en militaire hospitalen van Duitsland bevonden zich in februari '43 ca. vijfhonderdduizend zwaargewonden. Het roekeloze avontuur waarin Hitler zich op de 22ste juni '41 had gestort, had zich tot een gigantische slijtageslag ontwikkeld die Duitsland uiteindelijk zou doen doodbloeden.

¹ Midden december '42 hadden de Russen de 'autoweg' over het Ladogameer heropend. De zuidelijke oever van dat meer was over een breedte van vijftien kilometer in Duitse handen en in de corridor die van daaruit zuidwaarts liep, hadden de Duitsers zich sterk verschanst, aan de westkant langs de rivier de Neva. Op 12 januari '43 zetten de Russen van twee kanten een zorgvuldig voorbereid offensief op die corridor in en na zes dagen harde strijd vond de ontmoeting tussen de uit het oosten en uit het westen oprukkende troepen plaats. De Duitsers moesten de gehele corridor prijsgeven. Nog voor hun terugtocht ten einde was, waren de Russen al begonnen met de bouw van een nieuwe spoorweg die Leningrad weer aansluiting zou geven op het Russische net. Op 2 februari kwam de eerste trein in Leningrad aan waarvan de belegering en beschieting overigens door de Duitsers voortgezet werd.